

však jsou někdy obsahově nevyvážené: vedle úvodů více biograficky zaměřených najdeme úvody obsahující spíše charakteristiku tvorby. Čtenář patrně bude místy postrádat ty i ony údaje, např. rok smrti u Jana Slechty ze Všehrd (str. 102) nebo u Veleslavína (str. 249), zmínku o hlavním díle Martina Kuthena (str. 203) apod., a výhrada určité faktografické nevyváženosti platí i pro vysvětlivky; např. na str. 281 chybí časové zařazení Lactantia Firmiana na rozdíl od záznamů u čtyř jiných církevních autorů uvedených nedaleko předtím. Z drobných omylů průvodního aparátu viz např. na str. 298 křestní jméno prof. Glücklicha (Julius, nikoli Josef) nebo větu na str. 223: Karel Starší ze Žerotína... byl synem Jana Staršího ze Žerotína, správně má být: Karel starší z Žerotína... byl synem Jana z Žerotína (u Janova jména je slovo „starší“ neprávem, to se objevuje teprve u Karlova jména od roku 1600, kdy Karel po smrti svého novojičínského strýce Karla se chtěl odlišit od jeho syna Karla, svého mladšího bratrance).

V ediční poznámce jsou zaznamenány bibliografické údaje edic a materiálů, z nichž D. Martínková překládala. Podle první věty tohoto oddílu vycházejí texty této edice až na dvě výjimky v českém překladu poprvé, ale dříve už také vyšel překlad Veleslavínova listu Janu Civiliovi-Měšťánkovi z Lomnice (v překladu Františka Jílka ve spise M. Daniel Adam z Veleslavína, Pferov 1947, str. 51–53, viz též mou monografii o Veleslavínovi z r. 1962, str. 111–112). Ve věcných vysvětlivkách k tomuto dopisu přejímá Martínková na str. 300 Stáhlíkovu hypotézu (LF 1923), že termínem „Genealogia“ Veleslavín v tomto dopise míní své velké slovníky, já jsem však přesvědčen o tom, že má na mysli nové vydání svého Kalendáře historického. V roce 1585, kdy psal svůj dopis J. Civiliovi-Měšťánkovi, měl Veleslavín jistě v úmyslu rozšířit svou knihu z r. 1578, jež pak v nové verzi vyšla r. 1590. Při rozšiřování Kalendáře (které prováděl průběžně, jak naznačuje jeho pracovní technika zřejmá z rajhradského exempláře 2. vydání, viz mou knihu na str. 23) zaměřil se Veleslavín mimo jiné také na genealogii českých panovníků (a mytických nástupců Přemysla Oráče); je tedy toto vysvětlení mnohem pravděpodobnější než hypotéza o lexikografickém díle Veleslavínově.

Jedním z kladů recenzované edice je nepochybně vysoká úroveň překladu – česká verze se velmi přibližuje eleganci latinského originálu; to ostatně lze si ověřit srovnáním s některými překlady staršími. Předností knihy je i to, že její texty do značné míry rehabilitují naše latinské humanisty, líčené někdy jako nenárodní kosmopolity bez zájmu o vlastní národ a jeho aktuální problémy. Nejedem z nich myslil a cítil vlastenecky i sociálně, jak dokazuje řada dopisů. Přesto však nesmíme při hodnocení této tvorby ztráct ze zřetele jeden fakt: humanistický list byl do značné míry záležitostí veřejnou, byl psán nikoli z touhy po soukromém sdělení, nýbrž většinou z touhy veřejně manifestovat (třeba i v tištěné podobě – naši přední latinští humanisté většinou nebyli odpůrci knihtisku, jak D. Martínková prokázala ve sborníku Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory z r. 1970) jisté stanovisko. Dopis měl být uměleckým dílem a jeho pisatel si jím chtěl zformovat představu o sobě pro přítomnost a hlavně pro budoucnost. Tedy antika, zejména listy Senekovými a Ciceronovými, byla za renesance vzorem i žánru epistolografickému.

Milan Kopecký

Bohumil Mathesius, *Básníci a buiči*. Uspořádal, k tisku připravil, poznámkami opatřil Jiří Franěk; doslov napsal Vladimír Forst. Lidové nakladatelství, Praha 1975, 372 strany.

Kniha *Básníci a buiči* vlastně poprvé záslužně shromáždila nejtýpější útvary Mathesiovy mimoumělecké tvorby – literárněvědné eseje, popularizačně zaměřené stati a publicistiku – roztroušené v rozličných edicích a časopisech. Dokládá základní principy jeho myšlení o literatuře i měřítko hodnocení uměleckého díla. Ačkoliv jde o soubor dostatečně reprezentativní, nezahrnuje Mathesiovy kritické práce v úplnosti: vědomě pomíjí autorovy rané stati před první světovou válkou (první příspěvky napsal už v roce 1907) a začíná až lety 1924–1925, kdy Mathesius definitivně vstupuje do oblasti literární esejistiky a překladatelství i do veřejného života. Forstův doslov Tvář literárního vědce (týž badatel publikoval r. 1972 v 3. čísle Československé rusistiky meďailón Literární historie Bohumila Mathesia) rekapituluje základní fakta Mathesiovy biografie a připomíná jednotlivé etapy jeho názorového růstu (ve scov-

nání se závěry Fraňkovy monografie „Bohumil Mathesius“, 1963, mohl více zdůraznit autorovo nesmlouvavě antimilitaristické přesvědčení, druze vykoupené na různých frontách první světové války, překonávání rodinných náboženských tradic, poctivý vývoj ke komunistickému přesvědčení — a ovšem uvést také jeho životní data), veřejného a literárního působení.

Pořadatelé uvážlivě rozdělili výbor na čtyři relativně samostatné oddíly. První zahrnuje 25 Mathesiových doslovů ke knihám z ruské oblasti — tedy asi jednu třetinu existujících materiálů toho druhu (neměla možná chybět předmluva k Dostojevského Běsům, zmíněná ve Forstově doslovu). Aby čtenář nezískal dojem mozaikovitě neúplných dějin ruského a sovětského písemnictví, volili editoři chronologické řazení příspěvků podle doby vzniku. Druhá část knihy věnuje v 17 číslech pozornost Mathesiově žurnalistice se sovětskou tematikou; pododdíl Zápas o Maxima Gorkého spojil 7 novinových článků podle vnitřních vazeb. Třetí oddíl je zaměřen k teorii překladu a shrnuje 17 statí, kritik, úryvků z předmluv, přednášek a interview — a to bez ohledu na jazyk, jehož se příspěvek týká (včetně „sporných“ převodů z činštiny). Vzhledem k různorodosti tohoto tematického celku, dané tím, že se Mathesius teorií překladu soustavně nezabýval, zaznamenáváme tu editorské zásahy nejpronikavější. Poslední část shromáždila pestrý výběr z Mathesiovy novinové publicistiky (kritické články, polemiky, glosy, drobné recenze, anketní příspěvky, fejetony, vzpomínky, kulturněpolitické úvahy apod.), týkající se českého prostředí. Tento oddíl o 23 číslech, nazvaný Z vlastní domácnosti, představuje ovšem jenom velmi malý výsek Mathesiovy žurnalistiky.

Podívejme se nyní na jednotlivé oddíly blíže a upozorníme alespoň na některé Mathesiovy pozoruhodné myšlenky a problémové okruhy.

Doslov, resp. předmluva k populárnímu vydání uměleckého díla není útvar nikterak snadný: na jedné straně musí soustředit ve zkratce maximum životopisných, kulturněpolitických a estetických údajů, na druhé straně nesmí se změnit v suchou faktografii a ztratit čtivost a poutavost. Takovýto esej předpokládá zpravidla důkladné předběžné studium a není tudíž z hlediska autora příliš lákavý. Mathesius jakožto osobnost aspirací uměleckých a vědeckých (podobně jako jeho učitel a přítel F. X. Salda) byl mistrem právě této zprostředkující literárněhistorické formy. Široký rozhled po evropské kultuře pojis se u něho s přemýšlivostí, s názorovou opravdovostí, s úctou k faktům a z ní vyplývající odvahou k samostatnému úsudku. Mathesius umí z historického odstupu vyhmátnout podstatné otázky doby i plasticky vylíčit drama tvůrčího procesu, dovede pregnatně a lecky se sklonek u paradoxu interpretovat někdejší i soudobý přínos autorského odkazu i jeho přijetí a paralely v českém prostředí. Některé medailónky jsou jen stručným nadhozením hlavních fakt a problémů, mífícím přímočaře in medias res, většina však má ráz osobitě pojatého rozboru, doprovázeného citáty z díla i jeho kritických ohlasů. Místy nabývá výklad sugestivnosti až románové — srov. např. pasáže s „filmovými“ stříhy o smrti A. S. Puškina z předmluvy Kus Afriky pod ruským nebem.

Mathesiusův přístup oceníme hned při úvodním oddílu výboru s názvem *Umění doslovu*. Studie sem zahrnuté pocházejí z let 1925—1950, převážně však vznikly dávno předtím, než Mathesius nastoupil svou pozdní akademickou dráhu. Zahajovací stať, Úvodní poznámky o sovětské společnosti, má v rámci této části zvláštní postavení: ze svého měsíčního pobytu v SSSR r. 1925 jako člen první delegace Společnosti pro hospodářské a kulturní sblížení s Novým Ruskem vytěžil Mathesius — vedle řady popularizujících přednášek — nikoliv tříšť dojmů, ale zhuštěně objektivní zamyšlení nad vítězovou revolucí, vztahem jednotlivce a kolektivu (srov. jeho polemiky s F. X. Saldou z r. 1934), internacionalismem a nacionalismem, společenskou funkcí kultury, postavením ženy apod. Pokusem o důsledně zevšeobecňující pohled na sovětskou společnost liší se Mathesiusův příspěvek od starších i pozdějších reportáží ze země Sovětů (B. Šmeral, I. Olbracht, M. Majerová, J. Kopta, V. Tille). Jednotlivé doslovy se vztahují dílem k vlastním překladům Mathesiovým (Puškinovy povídky, Petěrburg A. Bělého, Dvanáct A. A. Bloka, Malýškinův Taškent, chlebové město, Majakovského poema 150 000 000, Pasternakův Rok devatenáct set pět), dílem k převodům kolektivním nebo cizím (M. J. Lermontov, A. A. Achmatovová, J. N. Tyňanov, N. S. Tichonov aj.); vycházely v edicích, které řídil sám (Knihovnička Plamja, Nová ruská knihovna), případně F. X. Salda (Melantrichova knižnice), J. Dolanský (Co číst z literatur slovenských) atd. Počínaje medailónem O Lvu Tolstém, člověku a buřiči (předmluva k Vojně a míru z r. 1928) všímá si Mathesius soustavně spisovatelů společensky non-

konformních, bojujících proti carismu: obrací se programově k představitelům ruského romantismu, u nichž sociální rebelantství tvoří jednotu s odvahou uměleckou — k Puškinovi (Kus Afriky pod ruským nebem), Lermontovovi (Mathesiovu nejdelší esej Povídka o Lermontovu, Zbytečný člověk Pečorin, Lermontov epik a dramatik) a Gogolovi (Gogol a jeho Revizor), jehož komedie přeložil. Snad nejzávažnější a také nejčastěji přetiskované jsou Mathesiovy hutné studie jeseninovské (Poprvé o Jeseninovi, Sergej Jesenin, člověk a maska), ve kterých si klade otázku vztahu tvůrčího subjektu k revolučnímu procesu a pokouší se za legendami a bohémskou stylizací najít umělcovu pravou tvář. Interes B. Mathesia o spisovatelské „řemeslo“ dosvědčuje mj. komentovaný překlad Sklovského Teorie prózy. Závěrečná trojice doslovů, psaných už po roce 1945 (gribojedovovská stať Shakespeare ruské komedie, Život, proces a dílo Suchovo-Kobyлина, Revolta Káti Kabanové) svědčí alespoň částečně o Mathesiově překladačtelském a upravovatelském zájmu o divadlo, kde se inscenace jeho aktualizujících přetlumočení setkávaly s diametrálně odlišným přijetím u jednotlivých kritiků. Ze bylo divadlo Mathesiovou celožitovní láskou, dokládá také druhý a třetí oddíl souboru (příspěvky věnované Gogolově Ženitbě, dramátům M. Gorkého, Schillerově Panně Orleánské, Ibsenovu Peeru Gyntovi) a také tlumočtelské počiny, které kniha nezáznamenává (jen z ruské a sovětské oblasti např. hry Čechova, A. K. Tolstého, Afinogenova, Kiršona, Kaverina, Bulgakova, Lavreňova, Oleši a dalších autorů).

Ze Bohumil Mathesius získal čestný přídomek „bezpártijní bolševik“ a „kulturní konzul SSSR“ po zásluze, ukazuje druhý oddíl výboru s označením *Blok sovětské kultury*. Zhuštěně koncipovaný titulní příspěvek je pro Mathesia typické obecné zamýšlení nad zásadní rozdílností západoevropské a sovětské kultury. Nejvíce prostoru má v tomto úseku poprávu již zmíněné téma gorkovské, a to převážně v krátkých, ale hutných poválečných článcích bilancujících charakteru. Vědcův bytostný zájem o zakladatele sovětské literatury byl dlouhodobý, cílevědomý a soustavný. Mathesius probojoval umělecký význam Gorkého jako překladačel próz i čtyř dramát, redigoval jeho Sebrané spisy, komentoval inscenace Gorkého her v programech pražských divadel, připomínal jeho odkaz v příležitostných statích a nekrolozích. Nejedna bystrý postřeh nebo kritický sňeh k dalším autorům najdeme v novinových příspěvcích z Tvorby, Literárních rozhledů, Světozoru, Literárních novin, Kultury doby a dalších periodik. Tak např. Mathesius v r. 1929 poučeně informuje o futuristických experimentech („V. Chlebnikov“), vítá Borkův překlad prvního dílu Tichého Donu (Šťastná knížka) a později jevištní verzi románu Rozrušená země (Solochovo a jeho svět), o příležitosti jejich pražského nastudování komentuje dvě Katajevovy komedie (Otázka Valentina Katajeva), posuzuje román Vs. Ivanova Dobrodružství fakirova (Autobiografie ironická). Ze tří statí („Veliký provokatér“ z předchozího oddílu, Ilja Erenburg v Praze, Cesta Ilji Erenburga) poznáváme, jak se příznivě měnil Mathesiovů vztah k tomuto spisovateli. K ruské klasice 19. století vrací se Mathesius charakteristikou osobnosti L. N. Tolstého (Buřčova smrt) a N. V. Gogola (badatelova poslední práce ... a hlásá lásku velikou). V publicistickém oddíle postrádáme však ukázkou z Mathesiových nečetných, ale pozoruhodných příspěvků o sovětském divadelnictví, zejména avantgardě, jejíž vývoj autor v článcích a přednáškách sledoval zejména ve vztahu k úsilí K. S. Stanislavského.

Třetí část výboru, *Překladačtství — umění a technika*, konkretizuje Mathesiovu snahu o obohacení české kultury významnými díly zahraničními. Důležitost jeho překladů, v nichž se nebránil ani textovým úpravám, vřazujícím zvolené dílo do časového domácího kontextu, spočívá jak v translačtorské metodě, tak v pokrokové kulturní orientaci, kterou jimi objektivně prosazoval. Jako volný literát, který byl na překladačtství existenčně závislý, měl Mathesius nejen žádoucí přehled o cizí produkci (podle vlastního příznání přečetl ročně až 150 zahraničních novinek), ale také vypěstovanou schopnost spolehlivě odhadnout, s jakým titulem v konkrétní společenské situaci přijít; až na výjimky (Domel, Gide) měl zde šťastnou ruku. Jako fundovaný redaktor a sestavovatel antologií vybíral si zpravidla díla ideově nejzávažnější, společensky vysoce aktuální a tlumočtelsky nejnáročnější. O novátorském přínosu jeho překladačtelské metody v českém vývojovém kontextu pojednává už řada prací časopiseckých, diplomových i knižních (srov. např. Jaroslav Moravec: Kniha o překládání, ČSĪ, Praha 1953, a zejména Jiří Levý: České teorie překladačt, SNKLHU, Praha 1957; zde je shrnuto osm Mathesiových nejdůležitějších projevů na toto téma, které najdeme také v recenzovaném výboru). Na kratších polemicky vyostřených

příspěvcích, vycházejících z jazykového materiálu ruského (N. V. Gogol, A. V. Suchovo-Kobylin, V. V. Majakovskij, M. A. Šolochov aj.), německého, norského i čínského vysvětluje Mathesius hlediska svého výběru předlohy i nutnost rozdílného překladatelského přístupu k rozličným autorům (v zásadě tu můžeme vyčlenit tři navzájem oscilující typy: relativně věrný překlad, více či méně aktualizující úpravu a pomezí „ohlasovou“ tvorbu typu Fr. L. Čelakovského nebo J. Zeyera); neopomíjí ani pronikání české kultury do SSSR (J. Hašek) nebo sovětské prózy na Západ. Snad nejspoustavněji, velmi konkrétně a zároveň instruktivně, pojednává o hledání tlumočtelského klíče k originálu dobříšská přednáška O překládání Rozrušené země. Z aloristicky vyhocených anketních vystoupení lze dovodit především Mathesiovo krédo, že překladatel (v závěrečné stati souboru se Mathesius sám označuje jako „upravěč“) musí nesobecky sloužit kulturnímu organismu, jehož je příslušníkem („To, co baví překladatele samého, si může přečíst v originále, a nemusí obtěžovat nakladatele, tiskárnu a ostatní čtenáře“ — str. 206).

Závěrečný oddíl knihy náleží cele do oblasti bohemistiky a ojedinele také teatrologie (zásadní ideově umělecké výhrady vůči Hilarovu přehnaně aktualizovanému nastudování Shakespearovy tragédie ve stati Hamlet aneb skandál na zámku Elsinoru). Co do uplatněných žurnalistických útvarů i délky jednotlivých čísel je to část nejmnohotvárnější, ale zároveň tematicky nejméně sourodá a snad i v editorském výběru diskusní. Poznáváme tu Mathesia nejen jako autora faktografických glos (o rozpacích české literární historie nad Haškovým románem, o Haškově působení v sovětském Rusku), recenzi (Ironie jako styl a zbraň — o Brechtově Trigošověm románu), úvah o spisovném jazyce (Hovořit esencemi) či jubilejních zamyšlení (zaujme především jeden ze dvou materiálů šaldovských — osobitá esejistická charakteristika kritičky osobnosti s názvem Skeptik portrétuje bohostrůjce), nýbrž i jako ironizujícího polemika, jehož výpady zasáhly vedle A. Nováka (Z vlastní domácnosti) nebo K. Teiga (Trapně nejapným útokem), např. i „státního žrece“ K. Čapka (Karel Čapek a česká řeč), k němuž však Mathesius v době Mnichova svůj vztah radikálně přehodnotil a k jehož napadanému obdivu bohatství čestiny sám jako překladatel neměl daleko (srov. přednášku O překládání Rozrušené země). Některé ukázky názorně svědčí o složitosti tehdejších kulturních poměrů. Je to např. prostofece zlomyslný, ale i jasnozřivě předvídavý komentář z Tvorby k Seifertově sbírce Slavík zpívá špatně (Poetistické hrany), kde v následných názorových střetech stáli i Mathesiovi spoluredaktoři Šalda a Fučík spíše na straně jeho odpůrců, nebo stylizovaný zápis z redakční diskuse Literárních novin o společenském dosahu postavy Haškovy románu v době ohrožení republiky fašismem (Debata o Svejkoví). O jednoznačně levicových postojích B. Mathesia svědčí ukázky jeho publicistiky ze sklonku první republiky: článek Cesta do světa upozorňuje na pozitivní kulturněpolitické důsledky Benešovy návštěvy Sovětského svazu v r. 1935, poznámka Funkce básníka zjišťuje, že české písemnictví třicátých let postrádá bojovnou básnickou osobnost, výzva Na stráž! upozorňuje na odpovědnost celé kulturní fronty v boji s nacistickou ideologickou diverzí a propagandou, trpce otevřená úvaha Líc prohry bilancuje, v čem kultura buržoazního Československa tváří v tvář fašismu zklamala i kde hledat její jistoty pro budoucnost. Mezi doklady Mathesiových vystoupení po roce 1945 má největší váhu jeho bojovný projev na prvním sjezdu československých spisovatelů v r. 1946 (Cesta literatury k lidu), podtrhující odhodlání umělců napomáhat zrodu nové socialistické kultury. Pohled na autorovu žurnalistiku dokreslují posléze mozaikovitě svěží vzpomínkové fejetony (Jejich svět, Vzpomínka na SKN) a upřímný autobiografický medailón Z besedy s Bohumilem Mathesiem.

Výbor Básníci a buřiči je koncipován promyšleně, s citem pro dobový kulturně-historický přístup i dnešní časovost a s ohledem na specifické problémy přístupu k Mathesiově pozůstalosti (její soupis publikoval J. Franěk ve sborníku Slavica Pragensia V, Praha 1963). Editori vycházeli nikoliv z rukopisů (ostatně dochovaných jen výjimečně), nýbrž z jejich otištěné podoby v knihách, časopisech a divadelních programech; namísto obligátního pojmenování „Doslov“ doplnili někde vlastní název článku. Po zralé úvaze rezignovali místy na reedici zcela integrálního autorského textu a přikročili — ve snaze vyhnout se opakování a rozmělnění — k výběru z některých statí nebo výjimečně i ke kontaminaci dvou studií částečně se překrývajících a doplňujících (Otázka Valentina Katajeva); všechny vynechávky a řídké zásahy jsou však náležitě označeny a zdůvodněny, uvádějí se rovněž případná různocnění a doplňky při dřívějším opakovaném otištění medailónu. V titulech a překladech citátů je

respektována původní Mathesiova verze; pravopisné a sjednocující typografické úpravy jsou v souladu s běžnými edičními zvyklostmi. Poznámkový aparát, spojující textologické údaje s komentáři a věcnými vysvětlivkami, instruktivně přispívá k lepšímu pochopení textu a upozorňuje také na Mathesiovy dobové poplatné omyly. Tiskové chyby (na str. 243 „sověstkou“ namísto „sovětskou“, na str. 278 „aké“ místo „také“, na str. 286 má být zřejmě výraz „konverzační“ místo „konzervační“, na str. 320 „odborníky“ místo správného „odbojníky“; u poznámky ke str. 171 měl být proložen název statí; ve dvou případech – u str. 261 a u str. 263 – liší se název článku v textu a v poznámce) mohla odstranit pečlivější korektura.

Soubor Básníci a buřiči, který rozptýlené mathesiovské materiály přehledně soustřeďuje, není pietním literárněhistorickým návratem k osobnosti Bohumila Mathesia (1888–1952), nýbrž užitečným setkáním s dosud živým a podnětným jeho dílem.

Jarmila Krustýnková

Literatura o Janu Nerudovi. Sestavili Hynek Šik a Miroslav Laiske (Odeon, Praha 1976, 236 stran).

U příležitosti dokončení Spisů Jana Nerudy vyšel soupis hlavní literatury o spisovatelově životě a díle (v malém nákladu 300 výtisků).

Oba sestavovatelé Hynek Šik a Miroslav Laiske v úvodu ke své práci vyznačili zásady, jimiž se řídili. Ponechali stranou dějiny literatury, slovníky, učebnice, literární a literárněvědné příručky, obecné encyklopedie. Nezaznamenávají otisky Nerudových dopisů nebo dopisů jemu adresovaných, ani příspěvky, jejichž jádrem je korespondence. Recenzovaná bibliografie zaznamenává „široký výběr zpráv, článků a studií, které podstatně rozvíjejí naše poznání Nerudova života a díla, historicky nově osvětlují jeho osobnost nebo novým způsobem vykládají jeho myšlenkový a umělecký vývoj, případně rozebírají jeho dílo“ (str. 5). Pominuty zůstaly také beletristické práce obírající se Nerudovým zjevem. Zato byly zařazeny drobné zprávy o Nerudově životě a soudobé referáty o jeho pracích. Z nerudovské literatury, která vznikla v pozdějších letech, uvádějí sestavovatelé samostatně vydané knižní práce, příspěvky vzpomínkového charakteru, závažné životopisné zprávy a práce, jež informují o zapomenutých či neznámých částech Nerudova díla.

Jakákoli výběrová bibliografie, a tím spíše bibliografie početných prací o životě a díle Jana Nerudy, ponese vždy v sobě rysy subjektivnosti. Není tomu patrně jinak ani v případě, o němž píšeme.

Sestavovatelé, jak připomínají, vybrali 2189 bibliografických jednotek ze shromážděných 4500 záznamů. Soupis končí rokem 1971 a je uspořádán chronologicky. Na závěr je připojen rejstřík autorů a rejstřík věcný.

Pokud se uvádí u příspěvku autor šifrou, sestavovatelé ji ve většině případů odkrývají, někdy jen s otazníkem. Při dešifrování bylo ovšem záhodno jít až do úplného zvládnutí úkolů. Je možné, že se tu všechno úsilí nepotká vždycky se zdarem. Jako svůj malý vklad do této práce připojujeme: šifra „zsl“, kterou sestavovatelé připsují Arnu Novákovi s otazníkem (str. 116, položka 1176), opravdu Arnu Novákovi v Lidových novinách patřila. Šifra „-zb-“ (na str. 129, položka 1307) náleží Zdeňku Báčovi, šifrou „S. L.“ (na str. 148, položka 1523) se podepsal Stanislav Lyer, pod šifrou „os“ (na str. 155, položka 1610) se skrývá patrně Olga Srbová, pod šifrou „pi“ (na str. 160, položka 1676) psal do Lidových novin František Pišek, pod šifrou „bs.“ (na str. 175, položka 1841) otiskoval svoje příspěvky v Lidové demokracii Bedřich Slavík. Věříme, že se podaří dalším pátráním odkrýt i většinu šifer ostatních.

Soupis Literatura o Janu Nerudovi je poučná četba. Ukazuje, co už bylo k zevrubnému poznání Nerudova života a díla vykonáno, ale zasvěcenému badateli připomene také bílá místa, která by bylo potřeba zaplnit. Recenzovaná bibliografie zůstane nepostradatelnou pomůckou pro práci každého nerudologa.

Bádání o Janu Nerudovi není zdaleka ještě uzavřeno. Připomínají nám to mimo jiné také studie sovětských bohemistů. A stále trvá platnost věty Julia Fučíka z jeho závěti, že Neruda je autor, který mířil svým dílem daleko do budoucnosti.

Artur Závodský